

Et cum gravissime torqueretur :

Bidehdare milles Dei,
Manus euratis uero, &c.
Quod fixi non profundis
Uelunt artus uula.

Et inferius :

O miles invictissime,
Fortissimisque fortior,
Jam te ipsa saeva et aspera
Tortum victimam tremunt.
Spectator haec Christus Deus
Compassat ovo infernum,
Propriaque legem creas
Larga coronat dexter.

Inter Confessores illustris fuit re et nomine S. Victor, de quo S. Bernardus, sermone 2 de eo : « O Victor incolite, inquit, qui et de terra, et de celo gloriosissime triumphasti, illius gloria nobiliter superbus despiciens, et hujus regna pro violentus diripiens, respes de celo ad videntes terrae, ut hinc sit tuorum consummatio triumphorum, si et nobis denum vicisse te senfiamus. Nam si ex re nonen tibi, perfecta veritas nominis ex nostra liberatione censemitur; et certe deest interpretatione, quamdui nos qui tui sumus, minime liberarum. Quam pium, quam dulce, quam suave, o Victor, in hoc loco afflictionis, et in hoc corpore mortis te canere, te colere, te precari! Nomen tuum et memoriale tuum, » was distillans in labiis captivorum, mel et lac sub lingua eorum, qui tui memoriu delectantur. Eta ergo, fortis athleta, dulcis patrona, advocate fideli, exurge in adjutorum nobis, ut et nos de nostra erexiton gaudeamus, et tu de plena Victoria gloriari. Omnipotens Pater, peccavimus ubi facisti filii alieni, sed appropiavimus in Victore, qui dum dicit cupiditatem suam, vineat et iram tuam, nos quoque in gratiam potenter restituat. O Victor Jesu, te in nostro Victore laudamus, quia te in illo vicisse cognoscimus. Da ei, piissime Jesu, sic de sua in te Victoria gloriari, ut non subeat oblivio nostri. Fili Dei, immitte et nostri semper in conspicu tam memorem esse, nostram in tuo tremendo iudicio suscipe et agere causam. »

ER SCRIBAN SUPER EUM. — Persistit in metaphora columnae (unde ex Graeco verti potest, *super eum*): columnae enim inscribi solent tituli et nomina victorum, vel eorum quibus eriguntur et dedicantur, ut videmus hic Romae in columna Trajanii, et in arcu Titi, Severi et Constantini.

NOMEN DEI MEI, ET NOMEN CIVITATIS DNI MEI, NOVA JERUSALEM, ETC., ET NOMEN NEUM NOVUM. — Nomen hoc, ait Ambrosius, est esse eternum, sive esse participem eternitatis, et eternae visionis tui, quam significat Jerusalem.

Secundo, esse in societate Angelorum et Beatorum, qui vocantur Jerusalem coelestis. Sic et Andreas Cesariensis.

Tertio, Rupertus : Nomen Dei est nomen patris

nomen Jerusalem est nomen matris, de qua ali Apostolus, Galat. iv, 26 : « Que sursum est Jerusalem, libera est, quem est mater nostra, » q. d. Qui voluntati Dei obsequens vicerit fuerit mundi, carnis et diaboli, hunc insigniam titulo patris et matris, honorabo eum, quasi esset pater meus, et mater mea, juxta illud Christi : « Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in celis est, ipse meus frater, et soror, et mater est, » Matth. cap. XI, vers. 50. Huc accedit Joachim : Faciam, inquit, ut a suis vocetur pater, quomodo Religiosi suos rectores vocant Abbatum, et laici sacerdotes vocant Papas, id est, patres; ut sint instar Alphare, cui dictum est : Patrem multularum gentium constitui te. » Sic S. Antonius, Hilarius, Benedictus nomen habent « Abbas », id est pater. Par modo faciam ut vocetur mater, instar Pauli, qui al Galat. cap. IV : Filiali mei, quos iterum parturio. »

Quarto et optima, alludit ad columnas, in quibus principes eas erigentes, sua nomina incidi curavit, qui significabant quod columnae hec sunt clarae, pretiosae et gloriose essent, q. d. Adscribam eum meis filiis et electis in celo, ut sit incola celii et civis angelorum: ut sit hypallage, qualis est illa : « Invocatum est nomen Domini super nos, » id est, nos vocati sumus servi et filii Domini. Sic hic dicitur : « Scribant super eum nomina Dei, et nova Jerusalem, » pro eo quod dicerebatur : « Scribant nomen ejus in libro Dei, et nova Jerusalem, » scilicet scribant eum in libro vite in celo, ut sit civis Sanctorum, et domesticus Dei. Aut potius plane et simpliciter, q. d. Ego hunc virum tan. solidum et illustrem in virtute, columnam efficiam, ut et Deo, et Ecclesi, et Christo magno sit honori et glorie, ut ipse sit quasi tropaeum, in Dei victoris et Ecclesi dei, a Christo eructum. Quotquot enim ipsum ipsius mores tan. sanctos infuebuntur, dicentes illam esse columnam Dei, Ecclesi et Christi: ita ut videatur in fronte scriptum generi: Hie est columna, immo tropaeum, Dei, Christi et Ecclesi: quia in ipso resplenduit, omnibusque quasi legenda proponitur magnitudo gratiae et virtutis Dei. Est etiachresis: scribi enim dicitur, quod tam conspicu tit et illusione, ac si in fronte scriptum esset. Ita Alcazar, cuius sensa docta et pia, sed fusiora quam ut a nullis legi queat, hic et alibi, in gratiam lectorum, paucis complexus sum.

Nota : Christus hic ter repetit *et Dei mei*, ut significet ingenitam reverentiam et delicias amoris sui erga Patrem ob tot beneficia, tum sibi, qui homo est, tum fidelibus suis per se collata. Cor enim Christi plenum erat recordationis, gratia rum actione, et amore Dei Patris cui, ut nihil aliud cogitare posset; utpote qui solus a Patre honoraret et diligebatur ut naturalis ejus filius, cum ester tam homines, quam angeli sint quas adoptivi: ac vicissim solus Patrem, et patrem

naturalem diligenter, quasi ejus unigenitus. Rursum, per hoc excitat Christus spem Ecclesie et fidelium, quod per eum a Patre omnia que pertinet, facile obtinendi sint. Summe enim Pater amat Filium, ut et Filius Patrem.

Nota : Ecclesia tam militans in terris, quam triumphans in celis, vocatur a Jerusalem, id est civitas Dei (sive visio paclis); « nova, » respectu hominum, quibus fuit incognita prioribus seculis, puta in lege Iam Mosis, quam nature. Eadem diecir descendere de celo, tum quia ad litteram, ipsa origine sunt est celestis. In celis enim orta est et a Deo producta; unde ipsa e celis ad homines terrestres descendere videtur, cum eos faciat celestes et beatos, de quo plura cap. XXI, vers. 1. Tum quia mystice, ipsa cum Christo per humiliatatem semper descendit, contra superbum Luciferum, qui tumore inflatus dixit: « In celum condescendam, super astra Dei exaltabo solum meum, » inquit Joachim. Alter Maldonatus in Notis brevibus manu propriis scriptis, quas habemus in collegio Romano: Dicitur, inquit, Jerusalem nova descendere de celo, id est fundari, tam alta habere fundamenta, ut a celo usque ad terram descendant, vel quia celitus apparet quasi descendens, vel quod appropinquet et veniat, cap. XXI, vers. 2.

ET NOMEN NEUM NOVUM. — Nomen novum Christi est Jesus: hoc enim novum illi in circumcisione impositum est, ait S. Thomas, III part., Quest. XXXVII, art. 2, q. d. In victoribus, quasi in columnis, inscriberet nomen Jesu, ut significetur eas esse erectas per Jesum, gloriam et victoriam omnem adeptos esse per Jesum, id ideoque per excellentiam vocabulum Jesu, sive Jesuite, id est illi et clientes Jesu. Ita Pererius, Rihera, Viegas, immo Hugo, qui primus ex Ordine Praedicatorum in collegium Cardinalium est electus, et ex eo Landolphus Carthusianus ante annum 260, parte I *De Vita Christi*, cap. x : « In gloria, inquit, celesti ex ipso dicemus Jesuita, » id est, a Salvatore salvati. Iloc ergo nomen novum, est nomen Jesu Christi, sanctificatoris in terra, beatificatoris in celo, quod Christus tum ante passionem, tum in ea, tum maxime post eam adeptus est, quando e celis misit Spiritum Sanctum in Apostolos et fideles, ut eos et per eos totum orbem sanctificaret in hac vita, et glorificaret in futura. Porro hoc nomen novum tum ad fidellum, tum potius ad Christi gloriam spectat; in hisce enim fidibus, quasi columnis a Christo erectis, reliquit Christi gratia, fortitudo et triumphus, que haec columnas fundavit et firmavit, ut turbines omnes et tempestates vincerent; illi ut in his quasi Christi zonen et titulis inscriptis, immo insculpsis videatur. Sic de Christo ait Apostolus, Phil. ii, 9 : « Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omnia nomen; » nomen, inquam, tum Redemptoris et Salvatoris, tum Domini et Monarchae

mundi. Unde sequitur: « Ut in nomine Jesu omnia gena fluctuant celestium, terrestrium et infernorum. » Vide ibi dicta.

44. ET ANGELO LAODICEN Scribe. — Hec est septima et ultima Christi epistola ad Episcopum Laodicen, et sub ejus persona ad quosvis Prelatos et fideles tepidos. « Celeberrima est, ait Plinius, lib. V, cap. XXIX, urbs Laodicia: imposita est Lyco fluminis, latera alludentibus Asopo et Capro, appellata primum Biospolis, deinde Rhoads. » Condita fuit ab Antiochico, filio Stratoni, et in gratiam uxoris Laodicea dicta est Laodicea, quasi *zōē* *hōn*, hoo est *populorum iudicium*, id est iudex, puta princeps populorum, quibus jus dicerat, legesque ferret. Hinc, vers. 17, sic civitem jactat, et nullius indigentem. Erat ergo urbs maxima Phrygiae, vicina Colossi; unde S. Paulus, Coloss. cap. IV, vers. 16, ait: « Cum lecta fuerit apud vos epistola haec, facite ut et in Laodicen in Ecclesia legatur, et eam, que Laodicenium est, vos legatis. »

Quares : Quis fuit hic Episcopus? Auriculus putat fuisse S. Segarem Episcopum, qui nobile martyrum Laodicie obiit sub annum Christi 172, quem laudat Eusebius, lib. V *Histor.*, cap. XXIV: « Quid, ait, affinet dicere de Sagare Episcopo et Martye, qui Laodicea obdormivit? » Verum obstat quod Eusebius et veteres S. Sagarem a sanctitate et zelo commendent. Hic autem Angelus a Christo multis in rebus reprehenditur, et in nulla laudatur. Audit enim: « Tepidus es: et nescis, quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et cœsus, et nudus. » Ita Ilyranus, Pererius et Alcazar: nisi dicat quis Sagarem initio talentum fuisse, sed monitum a Christo respuisse, ut respiciat Angelus Ephesi, de quo dixi cap. II, vers. 1.

HEC DICIT AMEN. — Greci εἰποῦ, id est, Ille qui est Amen, id est stabilis, verus, constans, fidelis, ipsaque stabilitas, veritas et fidelitas, « Amen » ergo hic non est adverbium, ut volunt Primus et Ambrosius, sed nomen, sive epithetum Christi, et alii *Iov. LXV, 16*, ubi vocatur « Deus Amen, » id est Deus verus; et *II Cor. 1, 18* et *19*. Vide ibi dicta. Porro Christus hic vocatur « Amen, » non tantum que Deus, q. d. Hec dicit Christus, qui est Deus, cuius epithetum est *Amen*, id est verus, sive ipsa veritas; sed potius qua homo, quia qua homo, verax fuit et fidelis, tam in sua doctrina et testimonio, quod veritati perhibuit, quam in suis promissis. Vocatur ergo « Amen, » quia est « testis fidelis et verus, » ut explicando subditur.

Sed cur hic tantum Christus se vocat « Amen, » et testem fideleum, non autem in aliis ad alios Episcopos epistolis? Respondent aliqui, quia hic Episcopus dubitabat de Christi promissis, ideoque in temporum inciderat, quem hic redarguit Christus, eumque ad fervorem iteralis promissis revocat, ideoque ei sum fidelitatem ante omnia proponit et incoleat. Verum an hic Episcopus de

Christi promissi dubitarit, incertum est; certius est eum haec Christi promissa non vestimasse satis, non considerasse, non ponderasse tantum, quantum par erat; si enim ea prout debuerat ponderasset, non intepuisset. Omnis enim tempor in Dei obsequio oritur ex eo quod homo non satis consideret et astinet, qui sit Deus, que et quanta sunt eius promissa eaque minia.

Alliam causam probabilem dat Alcazar. Premitit, inquit, Christus asseverationis sua fidelitatis et veritatis, quia huic Episcopo dicturus est quedam, que minus verisimilia videntur, ut quod prestet frigidum esse quam tepidum, quod Episcopum hic miser esset et miserabilis, quod tali tam ingentia promittat, scilicet conaturum se cum eo, ipsumque locutlocutum in throno suo.

QUI EST PRINCIPIUM CREATIONE DEI. — q. d. Qui, scilicet Christus, est causa efficiens et exemplaris rerum creaturarum (a qua scilicet principium dicunt omnes res conditae), et maxime reparaturum, puta hominum redemptron per suum mortem. Unde Isaiae ix, 6, vocatur «Pater futuri sculli». Et apostolus Galat. vi, 15, Ephes. vi, 10, Coloss. iii, 10, fideles vocat novam creaturam, Christi scilicet. Sie enim sit ad Ephes.: «Ipsius factura sumus, creati in Christo Iesu, in operibus bonis, que preparavit Deus, ut in illis ambulemus.» Fideles enim in baptismlo, vel ponitientia, quasi regenerantur a Christo, finitique novi homines, et novum quasi esse divinum accepimus, ut dicantur et vere sint nova creatura Dei, Deum scilicet collendo et glorificando; in Christo ergo est vera vita nostra, et «sine Christo vanum omne quod vivimus», ut sit Hieronymus ad Heliordanum. Ita Riberia, Ruperius et Alcazar, qui et addit alludi hunc ad illud cap. i, *Principium et fons*; omitti vero *et finis*, quod hic Episcopus non finem, id est perfectio nem, iugis novae creaturae, ut ipsa putabat, secundum initium, imo vix initium, ob suum temporum, erat assecutus. Secundo, pro *principio* grecce est *τόπος*, quod tam principiatum, quam principium significat; quasi dicat: Qui, scilicet Christus, principiatum obtinet in omnibus creaturis. Ita ex Andrea Cassriensi Penerio. Perperam ergo Ariani interpretabantur Christum, quia Dei verbum et Filius est, esse principium, id est, esse primam creaturam, et duratione et dignitate. Nam hoc repugnat S. Scriptura, que docet alibi Filium non esse creaturam, sed Verbum coeternum et consubstantiale Patri, esseque ipsum Deum Amen, uti assertit Isaia loco jam citato.

¶. UTINAM FRIGIDUS ESSES, AUT CALIDUS (*τέρας*, id est *terrens*) ; SEQUA TE EVOHERE EX ORE MEO. — Arabicus verit: *Utinam essem aqua frigida, aut essem calida!* quia tu es sic aqua tepida, et non es aqua calida, et non es aqua frigida. Aqua enim tepida evomittur, et ciborum vomitum provocat. Illic ergo comparatur hic Episcopus.

Queres: Quinam vocantur hic calidi, frigidii tepidi, aut potius comparantur aquae calidae, hinc tepidae?

Primo, Richardus, Beda, Aretas, Ambrosius, serm 2 in Psalm. cxviii: Frigidii, inquit, sunt fideles, qui peccant per ignorantiam; his pejores sunt tepidi, id est fideles peccatorum, quia peccatum, v. g. libido gravior est in fideli, quem in infidelis.

Secundo, Victorinus censet frigidos esse hereticos; calidos, Catholicos; tepidos, politicos, qui pro suis commode, jam hereticos, jam Catholicos se simulant.

Tertio, Primasius: Frigidii, ait, sunt, qui nullas habent opes, quas erogant in pauperes; calidi, qui habent et erogant; tepidi, qui habent, nec erogant. Sic et Ticonius et Andreas, qui sit hunc Episcopum fuisse divitiarum spinis obscurus.

Quarto, Commentarius inscriptus nomine S. Ambrosii, putat tepidos esse fideles, qui bene operari negligunt, et ex sola fide aut scientia sua sperant salutem. Ita et verus S. Ambrosius in Psalm. cxviii, Salvianus, lib. IV *De Providentia*, et S. Bernardus, serm. 3 *De Ascensione*, qui inscribuntur *De Intellectu et affectu*. Rursum S. Gregorius, part. III *Pastor*, cap. xxxv, et Thomas Anglicus, tepidum interpretantur eum, qui non consummat a qua bene inchoavit, et, ut ait Origenes, homil. 1 in Psalm. xxxviii, qui post bonum initium turpuit.

Quinto, S. Gregorius, XXXIV *Moral.*, n. ait: Calidus est qui charitatem habet; frigidus, qui in peccato mortali existit, sed culpam suam agnoscit; tepidus est, qui est in peccato, sed illud non agnoscit, et per hypocritum probum se simulat.

Sexto, Haymo et Ansbertus: Frigidii, inquit, sunt secularares; calidi, monachi ferventes; tepidi sunt, qui habent habitum monachorum, sed animorum et mores secularares. Vide Haymonem et Cassianum, *Collat.* IV, cap. xix. Unde aliqui sic explicant q. d. Utinam Religiosi aut essent secularares, aut vite Religiosae, quam professi sunt, studiosi! In seculari enim vita minus grava essent peccata, quae in Religioso graviora sunt.

Sextimo, Joachim: Calidus est, qui letus et alter gaudet in Domino per misericordiam ejus; frigidus, qui tristatur in se pro peccatis suis; tepidus, qui nec tristis est per penitentiam, nec letus ad obsequium Dei. Sie et S. Bernardus, serm. 3 *De Assumptione B. M. Virg.*: Calidi, inquit, sunt, qui charitatem fervent ad bona opera; frigidii sunt, fragiles et peccatores, sed tristes, humiles et penitentes. Sive calidi sunt, quos amor Dei; frigidii, quos timor penitentia a peccatis correxit; tepidi, qui neutrum horum habent, qui nee amant, nee timent Deum.

Octavo, Ruperius et Penerius: Tepidi hinc sunt superbi, qui sibi placent et presidunt, persuadentque sibi se esse bonos, et securi vivunt, quasi nullius agentes, nihil timentes. Unde sequitur: nullis quod dives sum et locuples, et nullius ego; et

nescis quia tu miser es, et miserabilis. Illic frigidis, id est manifestis peccatoribus sunt pejores. Unde Ruperius haec virginis superbienti accommodamus sic explicat, quasi deat: «Utinam potius essem corrupta et humili!» Ille S. Augustinus, serm. 53 *De Verbis Domini*: «Audeo, inquit, dicere, superbi contra tribus expediri cadere.» Et lib. XIV *De Civit. Dei*, cap. XIII: «Audeo, ait, dicere, superbi esse tunc cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi dispiceant, qui jam sibi placendo occiderant. Subdit exempla: • Salubris enim Petrusbius disiplicut quando flexit, quam sibi placuit quando presumpsit. Hoc dicit et sacer Psalmista, Psalm. LXXXII: «Imple facies eorum ignominia, et querent nomen tuum, domine, id est, ut tu eis placeas querentibus nomine tuum, qui sibi plauerunt querendo suum.» Hoc et ait Sapiens, Proverb. XVI, 18: «Contritione precepit superbia, et ante ruinam exaltatur spiritus.» Idem Augustinus, lib. I *De Civit. Dei*, cap. xxv, docet Deum a Barbaris Roman aliasque urbes vastantibus, permisisse violari virginis Christianas, vel quia ipsa superba erant, vel quia periculum erat ne ob castitatem, etc., superbirent. Illarum, inquit, tumori occursum est imminentia, istarum occursum est imminentia.»

Nono, tepidus est, qui inter virtutes et vitia fluctuat, quique ex virtute quidem vivere, et pecunia vita vellet, sed certamen cum virtutis et virtutis labore refut. Ita Haymo, Anselmus, Lazarus et Cassianus, *Collat.* IV, cap. xix: «Frequenter vidimus de frigidis atque carnalibus, id est de secularibus ac Paganiis, ad spiritualiem pervenire fervorem; de tepidis atque animalibus omnino non vidimus.» Christus ergo hic Episcopo Laodiceo, omnibusque Praelatis, et fidelibus, presertim Religionis ostendit, quantum sit in tempore periculum, et in quam periculoso, ac ad lapsum et ruinam prolixi et prono statu versentur tepidi, qui disciplinae et vite perfectioris studium refutant, in eoque languent et quasi nauseant. Tempor ergo hic dannatur, non tantum quia contraria est stomacho, ac instar aquae tepidae quasi vomitum provocat Deo, ut vult Penerius; sed etiam quia diuiditum quiddam est, imperfectum, torpidum et languidum: nos enim calor est, nre frigus, sed proprium ab utroque, imo utriusque quasi refractio, immunitio et habebatio. Itaque tepidi sunt animalia quasi amphibia, que nec terrestria sunt, nec aquatica, et, ut vulgo dicitur, nec pisces, nec caro. Quid agas cum talibus? ubi eos colloces? irresoluti sunt, herent, fluctuant, nre hue, nre illue inclinant. Nonne satius est esse frigidum, sed resolutum? Secundo, hic tempore per accidens pejor est frigore, quia conjunctus est et oriri solet ex magna praefidentia, superbia, presumptione et contemptu Dei reumque divinarum, uti superius dixi ex Ruperto. Hoc est enim quod subdit: «Quia dicas, quid dives sum.»

Unde nota secundo, hunc Episcopum Laodiceum per hunc tempore a charitate exsidiisse, et reipsa incidisse in peccatum mortale, ac tetandisse ad plenum frigus, id est, ad spontaneum pe-
xli.

candi licet iam et malitiam, ad consequentiam ad admissionem fidei. Hoc ita esse liquet, tum quia vocatur pauper, nudus, cæcus, miser et misericordia; tum quia suadetur ei, ut emat aurum ignatum, id est charitatem. Ita docent Richardus, Beda, Areias, Alcazar, Ribera, S. Gregorius, Ambrosius, eos jam citatis, aliquo plures.

Nota tertio, non male tamen hunc locum accommodari tepido charitate existenti; immo de eo intelligere videtur Lyram. Nam, ut docet S. Gregorius, illi part. Pastor., admon. 33, maior periculum est in tepido, quam in frigido: « Quoniam, inquit, frigus ante teporem sub spes est, tepor autem post frigus, in desponsatione, id est, qui adhuc in peccatis est, conversionis fiduciam non amittit: qui vero post conversionem teput, simul spem que erat de peccatore, subtrahit. »

Dices: Quomodo de eo dici potest: « Ultimum calidus es, aut frigidus? » Respondeo: Bonum videtur esse hoc desiderium, uti et permissione, quo sollicit optat qui aut permittit, ut aliquis socios, obfirmatus in cordicia, et proximus ruina, labatur in peccata aliqua graviora et manifesta, ut ex iis lapsus suis agnoscat, serisque et plana corrigitur et salverat, ut docet S. Augustinus, lib. XIV De Civit. xii, verbis paulo ante citatis, de superbo, sibiique praefidente ideoque torpente. Nam nisi hoo fiat, manebit socios, et labetur in peccata mortaliter osculta, eaque neglegit, itaque incurrit pericula, nannationis. Talis ergo in majori periculo versatur, quam qui est in mortali peccato manifesto. Quod ipse agnoscat. Unde satius et operabilis est talis labi in peccatum mortale manifestum, ex quo mox resiliat ferventer, quam haerere in sua cordicia tam periculosam et dannosa, utpote ex qua in longe graviora labetur, et insensibili ac irrevocabili casu profundius in gehennam ruit, uti superius in tepido, qui in peccatum mortale lapsus est, ostendit.

Moraliter, disce quantum malum sit tepor et aedea. « Aedea (ait Clitarchus) est remissio animæ, et resolutio mentis, pusillanimitas exercitationis, odium professionis, mundanorum beatificatrix, detractrix Dei quasi inviceris et existentis sine benignitate, attenta in psalmodia, infirmans in oratione, in ministerio ferrea, in opere manuum pigra, in obedientia improba. » Ita ipse cap. de aedea. « Radix desperationis est ignavia, et non solum radix, sed est nutrix ejus et mater. Nam siue vestimentum et linea generat, et nutrit: ita ignavia non solum gignit ex se desperationem, sed alit et foget, » ait S. Chrysostomus, lib. De Lapsu. « Per teporem vires et ingenium defundit, » ait Isidorus, lib. II Soliloq. « Fugienda est ostoitas, vincta narugari, noverca virtutum, » ait S. Bernardus, lib. II De Consideratione. « Sic ut in unoquoque opere mater inventur constanza, ita universæ doctrinae et discipline noverca est negligientia, » ait Boëtius, lib. De Scholastica disciplina.

Vis Gentilium gnoma et sensa: Plato, libro de Republica: « Pestis, ait, mortalibus est ignavia. » Seneca in Proverb.: « Diu, ait, deliberato, citu facito. Nil curare, hoc est insanum esse; nil posse, hoc mortuum vivere. » Idem, lib. De Beneficiis: « Nullum beneficium dandum est negligenter. » Et epist. 30: « Generosos animos labor nutrit. » Ensebius Philosophus: « Ignavia tabefacit corpus, animam sociordia; exrestitit vero ad speciem Deo simillimam, eam evexit. » Seneca in Medea: « Fortuna fortis metuit, ignavos premvit.

Valerius Maximus, lib. II, cap. vii: « Enerves animos odisse virtus solet. » Aristoteles, libro III Ethicus, cap. vii: « Desperat ac diffidit omnis ignavia, quoniam omnia pertimescit: at fortis contra. Est enim fidens animi audere. » Idem, lib. X De Animal. « Nullum, ait, ens naturale natum est otiosum. » Vide quoniam coeli sunt veloci, elementa activa, animalia operosa. Salustius in Catilina: « Non votis neque suppliciis multibribus auxilia deorum parantur; sed vigilando, agendo, bene consulendo, omnia prospere edunt: ubi sociordia atque ignavia te tradiuntur, nequidam deos implorabis. »

Catonis fuit sententia: « Nihil agendo hominem male agere perdisceret. » Terentianus Mithio querit de adolescenti, an creditur spernas nuptias dormienti sibi conjecturos deos? Democritus rogatus qua re industriæ ab inertibus differant, respondit: « Quia impia a piis, spe nimis bona, et Laborans enim sua industria sperat premium, ignavia desperat.

Vix exempla? Cyrus ignavos militis exaudierandos censuit, uti refert Xenophon, lib. II Cyropaedie.

Leygurus plectendum censuit civam, qui manifesto negligisset rationem qua præstantissimus evaderet: ab ignavis enim Hispaniæ publicas prodi, testis est Xenophon, De Republ. Lacedemon.

Themistocles « pigrifam » vocavit « vivi hominis sepluram », qui cum expediti centur et septem annis se mori videret, dixisse fatur se plurimum dolere, quod de vita decederet, quando sapere cepisset. Ita Plutarchus in ejus vita.

Est in Mythis Asopii, bubulcum agentem currum lignis onustum, cum sis in luto hareret, ossa stantem implorare opem Herculis, cui apparet Hercules: « Rotis, nit, o bubulce, manus applica, et stiitum bolus admovere, ac deorum deinde opem poscito; ne, si tu esees, frusta dii inventur. » Unde Proverbium: « Manum admovente invoke numina. » Seneca, epist. 33: « Male, ait, mihi malo esse, quam molliter; si molles es, paulatim effeminar animus, atque in similitudinem olli sui et pigrice, in qua jacet, solvitur: dormio minimum, et brevissimo somno utor: sat is mihi vigilare desissem: aliquando dormisse scio, aliquando suspicor. » Idem, epist. 8: « Nul-

lus mihi per otium dies exit: partem noctium studiis vindico. Non vaco somno, sed accumbo, et oculos vigilia fatigatos cadentesq; si in opere delimeo. » Et epist. 67: « Demetrias vitam secum, et sine ullis fortune incursionibus, mare mortuum vocat; in otio inconcessu jaceret, non est tranquillitas, sed malacia. Atalus Stoicus dicere solebat: Malo ut me fortuna in castis, quam in delictis habeat. »

Lysander, Lacedemonis segnitor Corinthiorum muros oppugnatibus, cum leporum fossa vidisset exilientem: « Eos, ait, timiles hostes, quorum ignavia leporis in murs dormirent. » Testis est Plutarchus in Apophtheg.

Archilochum poetam Spartani, licet Spartanus esset, urbe expulerunt, quod Carmen scripsisset, status esse in prelio arma quam vitam amittere. Hoc enim cives ad ignaviam et ad timiditatem excilare videbatur.

Nabatheis servatum legimus, ut negligens, remisus et otiosus, qui opes paternas ignavia minuisse, pena multatetur. Ita Alexander ab Alexandro, lib. III, cap. xiii.

Sardoa lex in otiosis constituta est, que penas corporales infligebat, et unumquemque labores et victimis, totiusque vite rationem reddere cogebat, teste Eliano, lib. IV.

Similis fuit apud Argos, teste Alexander ab Alexandro, lib. III, cap. iii. Sie etiamnum Belze non ferunt ignavos aut validos mendicantes. Porro signa servidi et tepidi, ex S. Bernardo regens Rom. xi, 41.

16. **SED QUID TEPIDUS ES, INCIPIAM TE EVOMERE EX ORE MEO.** — Est metaphora a cibis, qui, si frigidi sunt aut calidi, in stomacho retinentur; si tepidi, vomitum provocant. Nam, ut recte deducit Ribera, stomachus, ut bene refineat et coquat cibos, claudi debet et constringit. Frigida ventriculum mordent et contrahendo exasperant, calida exsiccant et pungunt: atque idecirco ad nironum tactus partem ventriculi contrahuntur, ut utraque strigant, complectantur et percoquant. Hoc de causa veteres in convivis non solum frigidam appetebant, sed etiam calidam, ut nota Lipsius, lib. I Elector., cap. iv. Japones vero jugiter calidam bibunt, eaque ratione evadunt et ignorant coekam, cruditatem, pituitam, podagram aliasque Europorum morbos, qui ex frigido potu oriuntur, uti refert oculatus testis noster Trigautius, lib. I Hist. Sibirum. Ad tacum vero tepidorum blandum et suavem stomachus laxatur, solvitur, flaccoscat et extenditur; laxatus dimittit cibum, atque si dimissus gravat eum ut pondus, et molestia afficit: ac proinde natura in id quod molestum est insurgente, atque expellere laborante, evomitur. Unde Medicis ad vomitum solent dare aquam tepidam. Explicit id Francisus Valesius, Sacra Philosoph., cap. xx, dupli exemplo: *Primo*, animalium habentium crustam; *hinc enim max ut punguntur vel dolent,*

Incidat te evomere. — Pro incipiam græce est puto, quod propriæ significat futuræ, vel facturas sum; Syrus Verili, paratus sum. In Scriptura tamen non raro significat inchoo, incipi, ut Joann. cap. iv, 47: « Incipiebat, » græce ἤρχεται, « enī mori; » Actor, iii, 3: « Cum vidiisset Petrum ei

Joannem incipientes, « greci μέντος, » introire in templum. Plura affert Ribera. Estque haec significativa hic aptior et efficacior, q. d. Non in futurum differam, sed statim incipiam evomere te; vide ergo ut in tempore tuo non haeres, sed illico eum excutias a *foris* inuidas. Ut ergo verbo rem totam complectar, licet frigidus si pejor tepido, tamen pejor est status sive conditio tepidi, quam frigidus, quia tepidus est in maioru periculo ruendi sine spe resurgendi, quam frigidus. Arabicus vertit: *Nisi illud (nisi essem aqua tepida) crescissent te visa meo, vel oculo meo*, q. d. Placuisse mihi, innivens gratiam in oculis meis, fuisse mihi dilectus et electus.

47. Quid dicas: Quod dives sum, — auro scilicet et opibus temporalibus: inde enim factus est pauper et tepidus in rebus spiritualibus. Ita Andreas, Areolas et Baronius, uti mox plenius dicam. Opes enim apud omnes in pretio sunt, et sepe magis quam virtus, iuxta illud Ovidii:

In pretio pretium nunc est; dat census honores,
Census amictus: pauper ubique jacet.

Et illud Horatii, lib. I, oda 28:

O cives, cives, quærenda pecunia primum,
Virtus post numeros.

Secundo et melius, «dives sum, » scilicet virtutibus. Ita Ambrosius et Gregorius, XXX Moral., II, ubi pulchre docet electos querare coelestes, reprobos vero terrenas divitias.

Nota: Tū quia, idem est quod *quamvis*, q. d. Quamvis putas dicasque te esse divitem, revera tamen pauper es. Ha Alcazar. **Secundo** et proprie, *tu qua dat causam teperi*, q. d. Quia tibi tuisque virtibus et virtutibus preffidis, hinc in earum exercito inepti. Solent enim tepidi, videntes se peccata graviora vitare, in qua homines mundani et scelerati ruunt, gloriari de sua innocencia et sanctitate, ideoque intepescere.

ET NESCIS QUA TU ES MISER ET MISERABILIS. — Cur sit miser et miserabilis causas tres subdit, qui scilicet erat *primo*, « pauper, » id est carens charitate; *secundo*, « cœcus, » quia imprudens in rebus agendis; *tertio*, « nudus, » quia carens bonis operibus, quia sua faciebat per praefidentiam et hypocrisiam. Haec enim tria, scilicet paupertas, cœctus et nuditas, si in eodem concurrant, faciunt cum miser et miserabilis; sicut et contrario beatum apud homines faciunt opes, sauitas et vestitus honestas. Quocirca tribus hisce serumini triana hanc felicitatem opponit, ad eamque ena adhortatur, nimisrum paupertati opponit aurum, dicens: « Suaduo tibi emere a me aurum probatum, ut locuples fias. » Nuditati opponit vestes, dicens: « Vestimentis aliis, » id est puris et sanctis operibus, « induaris. » Cœctati dat visus remedium, dicens: « Et collyrio inunge oculos tuos, ut videoas. » Ita Beda, Ansbertus, Rupertus et Hugo.

Pulchre S. Gregorius, lib. XXXIV Moral., cap. II, hec Apocalypsis verba sic explicat: « Quia divitem se assorti, qui per arrogiam sanctitatis extollitur, sed pauper, cœctus que et nudus agitur. Pauper utique, quia v. atum divitis non habet; cœctus, quia nec patet statim quae patitur, videt; nudus, quia primam stolam perdidit; sed pejus, quia nec perdidisse se cognoscit. Quia ergo egestas reproborum, est defraudatio meritorum, recte de Leviathan dicitur: Faciem ejus precedit egestas. » Aurea est sententia S. Augustini, num. 27: « Nemo, ait, tam crudelis, nemo tan doctus est, qui superna illustratione non egeat. Non enim ulli ita divisorum horum augminta sufficiunt, ut non semper super quod mens rationalis et intelligendum desideret et gerendum. »

48. SUADEO TIBI ENERE A ME AURUM IGNITUM PROBATUM, — id est, igne probatum et purgatum; nam pro *ignitum probatum*, grecie est περιπολός τοπίος, id est ignem ex igne, hoc est, extrahit ex igne tanquam ignitum, ac consequenter plane purgatum et probatum; περιπολός enim respondet Hebreo ἡγετής ταυροφ., id est igne exploratum et probatum. Forte etiam pro περιπολός, aliqui legerunt περιπολόν, id est probatum, et interpres nostres utrumque conjungunt.

Alter Alcazar: nam *tu ex igne* referit non ad *ignitum*, sed ad *enere*, q. d. Ascede ad fornacem, in qua ardet aurum, et ex ea ipsa fornace emis aurum purum, hoc est, ascede ad inflammatum Dei et Christi charitatem per devoutam meditationem, eaque quasi pretio oblatio postula, ut illius aut igni partculam aliquam tibi largiatur.

Adverte: Christus aut *suadeo*, non *juget*. Nam, ut ait S. Chrysostomus, hom. 56 in Matth.: « Scut qui viri affert, plerumque avertit; sic qui liberos audientes constituit, multo magis attrahit. Potentior est enim oratio mitis quam violentia. Unde Seneca, lib. I De Clementia, ait humanos animos esse quasi generosos equos, qui facile freno se flexi simuli: « Remissus, inquit, impotens melius paretur. » Hinc de Deo ait Sapiens, cap. XII, vers. 18: « Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate judicas, et cum magna reverentia disponis nos. »

Nota primo: Per aurum multi intelligent sapientiam, non Philosophorum, sed Sanctorum: tum quia ipsa quasi thesaurus desiderabilis requisitus in ore sapientis, ut dictum Proverb. xxi; tum quia uti auro enimius temporalia, ita per sapientiam comparamus et meremur aeterna, ait S. Gregorius, lib. IV Moral., cap. XXXV.

Dieciut *ignitum*, quia sapientiam suorum mentes in quibus habitat, in Dei et proximi amorem accedit, inquit, Ambrosius; ita et Andreas Cesariensis, et Primasius, et Rupertus: « Eme, inquit a me aurum sapientiae ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante; » unde Psal. cxviii dieciut: « Ignitum eloquum tuum

vehementer, » et *Deuter.* xxxiii: « In dextera ejus lex ignea. »

Secondo: Haymo per « aurum ignitum » intellegit Christum passionis igne inflammatum, q. d. Si vis ditescere virtutibus, imitare in tribulatione Christi patienti, mansuetudinem, patientiam et charitatem, ut possis dicere cum Psalmista Psal. LVI: « Profasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argum: » et: « Transvimus per ignem et aquam. »

Tertio et optimo, Richardus, Beda, Anshertus, Hugo et alii per aurum hoc intelligentem charitatem, quem ignis et probata est, id est pura et defensata ab hypocrisi, et a scorpiis cupiditatis, ardens et fervens.

Porro charitas dicitur ignis, *primo*, ob puritatem; *secundo*, ob subtilitatem, quia omnia perverdat; *tertio*, quia tendit in altum; *quarto*, ob efficiaciam, quia omnia in se convertit; *quinto*, quia sicut ignis sine materia deficit, sic et charitas sine operibus moritur; *sexto*, quia ignis omnia reddit ignea, et quia magis se communicat, ut nihil perdes magis crescat: ita et charitas; *septimo*, quia lucidissima est: ita S. Dionysius, cap. XI *Celesti Hierarch.* Denique charitas vocatur aurum, quia præstantissima est et predicissima; et quia, sicut lapis lydus ac ignis probant et perficiunt aurum, ita patientia et passio probant et perficiuntem charitatem. Plures auri et charitatis analogias vide apud Alcazar, cap. I, pag. 223.

Nota **secundo**, hoc aurum emendum, id est comparandum (hoc enim significat Hebreo ἡγετής τοπίον, ad quod alludit hic Joannes; sic Isaie LV, 1, dicitur: « Venite, emite absque argento vinum et lac ») esse oratione, lacrymis, penitentia, bonis operibus. Hoc aurum, inquit Rupertus, « eme prelio pia confessionis, et iugis memoris fragilitatis, semper considerando quid ex te sis, et quid a Deo accepisti: sic enim locuples fies gratia et celestibus bonis. »

Addit S. Ambrosius, lib. De Josepho Patriarcha, cap. vii, hoc aurum emi argento, non nostro peccator enim nullo opere aut merito mereri potest primam gratiam, sed Christi, scilicet pretiosum eius sanguine: « Emite, inquit, sine argento; neque enim pretium quesivit a nobis, qui prenobis pretium sanguinis sui solvit. »

Tertio, Nazianzenus, oral. in S. Baptisma, respondet Deum ob ingenem suam bonitatem, quia nostram salutem optat, nostrum desiderium gracie et salutis, estimare pro pretio. « O miram, inquit Nazianzenus, beneficentie celeritatem! O facilem contrariodi rationem! Hoc bonus solo voluntario preto emendum fibi proponitur; appetitione ipsum am Deus ingens preti loco estimat: satis stiri, liberè cupientibus potum prebet; cum a deo beneficium petitur, beneficio se affici putat; prompta, munifica ac prolixa natura est: juvandis dat, quam alii accipiunt. » Et Clemens Alexandrinus in Exhortat. ad Gentes: « Omnes si-

tientes, venite ad aquas: Adhortatur, inquit, ad lavacrum, ad salutem, ad illuminationem, prospiccamens et dicens: Do tibi, o fili, terram, mare, celum; solummodo, o fili, patrem silias, Deus tibi gratias ostendetur. »

Quarto, Abbas Joachim: Ost Deus, ait, gratiam pro gratia, *Jona*, 1; negotiatur ergo cum minoro Dei gratia, ut majorem emamus et comperimus. Et Thomas Anglicus: Empilio, ait, est dispositio liberi arbitrii. Verbum ergo emendi significat, quod multa debet homo facere et multa conferre, ut idoneus sit a Deo accipere ista dona. Sic ergo empilio haec acut industriam arbitrii nostri. Sic Proverb. xxiii, dicitur: « Veritatem eme, » id est, manu labore et studio, et cum iactura rerum temporaliis compara sapientiam; quidvis age, quidvis patere, ut eam assequaris. Ita Pelerins; et Dionysius Carthusianus: Eme, inquit, prelio non condigno, sed congruo: actus enim fidei, spei, penitentie, aliquis sunt pretia, id est dispositions, quibus magno labore emitur, id est comparatur, haec gratia.

Et VESTIMENTIS ALIBI INDUARIS, — scilicet innocentia, vita puritate, sancti et puris virtutibus operibus, de quibus ait Apostolus Coloss. ii, 12: « Indule vos sicuti electi Dei, et sancti, et dilecti, viscera misericordie, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, » etc. Graeca habent: ιάμα τεκνά, ία περδένω, id est, *vestimenta alba*, supple, suadeo tibi emere, ut *induaris*.

Notat ex Tacito, Strabone et aliis Baronius, anno Christi 62, in fine, Laodicianum fuisse urbem opulentissimum, adeo ut cives urbem terre motu collapsant, brevi iterum in integrum restituerint; ideology eius Episcopum non tam suo, quam ciuium nomine dicere: « Dives sum, » atque hanc fuisse teporis tam eis, quam ciuium causam, scilicet opes, indeque luxum. Opes vero has, tum in aliis mercibus, tum in lana sifas fuisse, de qua scribit Strabo, lib. XII: « Loca, inquit, que circa Laodicianam sun, oves aluent excellentes, non molitie modo lanarum, qua etiam Milesiis prestant, sed etiam ad corvorum nigredinis senuum colorant; unde amplos quoque habent redditus. » Huc alludent Christus hic, doceat et alias quendam esse divitias, diversaque ab illis quas Laodicenses in prefiosis vellervibus possideant, minime aurum ignitum charitatis, et vestes albas castitatis et puritatis vita: ita ex Strabone Baronius.

Et COLLYRIO INUNGE OCULOS TUOS, UT VIDEAS. — **¶** Collyrium est pharmacum oculorum, praesertim lippitudinis: reprimit enim pituitam et noxiuum humorum, qui ad oculo fluent visum impidebat. Porro collyrium fit ex saccharo et aqua rosacea, ac tusia, que est spuma subnigra argentei, inventurique in fodinis argenti. Inde habet venulas argenteas, estque friabilis, ut fiat instar arenae subnigrae. Ab ea collyrium est subnigrum, ac mordicans et pungens instar argenti

arenae. Unde Horatius, lib. I Serm., satyra 5 :

Hic oculis ego nigra meis collyria lippes
illincere.

Jam per collyrium hoc, *primo*, Victorinus, *Pri-*
masius, Beda et S. *Gregorius*, I part. *Pastor*, cap.
xi, accipiunt considerationem et observationem
mandatorum Dei. « Collyrio, inquit *Gregorius*,
oculos immunit, ut videamus, cum ad cognos-
cendam veri lumine claritatem, intellectus nostri
acumen medicamine bonae operationis purga-
mus. »

Secundo, collyrium est memoria passionis Christi,
per quam sapientiam et gratiam consequimur.
Ita Viegas.

Tertio, ali : Collyrium est quelibet tribulatio,
qua per amaritudinem sensu spirituales purga-
ad cernenda spiritualia.

Quarto, collyrium (inquit Haymo et Alcazar)
est mortificatio passionum, vel munditia cordis,
vel imitatio Christi, vel assidua et pia divina legis
meditatio, vel denique captivitas intellectus in
obsequiis fidei.

Quinto, Andreas Cesiensis de Aretas : Colly-
rium est contemptus munera et bonorum ter-
norum. Sicut enim haec excecent oculos pruden-
tium, ita horum contemptus eosdem aperit et
illuminat.

Sexto et optimo, collyrium hoc est tum humili-
tatis, q. d. at Rupertus : Cor tum vera humili-
tate purifica, ut paupertatem tuam videoas, et di-
vitias bonitatis Dei agnoscas. Nam Episcopus hic
Laodicenus valde perniciosa sui ipsius ignora-
tione et praefidentia laborabat. Tum collyrium
hoc est consideratio novissimum, q. d. Consi-
deratione futurorum bonorum et malorum ex-
purga mentis oculum terra infixum, et per eam
excecatum et obtenebratum. Ita Primasius, An-
selmus, Richardus, Hugo et Riba. Rerum enim
divinarum, ac presertim novissimum, affensa
meditatio oculos anima aperit, ut cernant veram
vitam virtutis et salutis, reprimente inordinatas
affectiones et passiones, quae vitium anima offus-
cant et obsecrant. Tum denique collyrium hoc
est ponentia et compunctio cordis, que instar
collyri initio oculum pungit et turbat, deinde
noxiis humores ex eo per lacrymas educti, itaque
mentis potius quam corporis purificat et
clarificat. Ita Ambrosius et Thomas Anglieus.

Hinc patet efficax tepiditatis remedium esse,
prima, fervorem Dei amore; *secunda*, studium
operationum. Nam, ut ait Cassianus,
lib. X Insti. Menach., cap. xxv : « Experimento
probatur, est accedit impugnationem non declinando (uti luxuria, luxuriam), sed resistendo
superandam esse. » *Tertia*, meditationem, pro-
pertum mortis, gehennae, judicii et coelestis glorie,
que initio mentem pungunt, ut purgent; sed pur-
gatam seruant et lastifcent. Verum enim gau-
dium est, quod pura et sancta conscientia parit.

Porro, quem ad fervorem non excite immensum
et aeternum glorie pondus fervidis a Deo promis-
sum? Quem, licet tepidissimum, non percellat,
et ab ignavia et concepcionis somno excu-
siant, flammatia gehenna incendia et ardore
semper terti, si seria meditatione inspiciantur,
penetrant et pene sentiantur? Torpor enim et
imperfecta voluntate critur: max ut bonum velle
cooperis, ardor erit atque impetus, qui ut ad vi-
tia pessimus, ita ad virtutem est optimus, inquit
Petrarcha; et Sapiens, Proverb. xiiii, 4 : « Vult,
et non vult piger: anima autem operantium im-
pinguabitur. » Et cap. xxi, 25 : « Desideria occi-
idunt pugnam: nolunt enim quidquam operari. »
Sicut ergo stimuli hi gehenna et gloria celestis
accrimenti sunt, ut voluntatem flacidam et torpidam
excitant, sanguine facient resolutam et effi-
cace ad omne bonum.

Prudens Sapiens, Proverb. viii, 6 : « Vade, ait,
ad formicam, o piger, et considera vias ejus, et
disci sapientiam; que cum non habeat ducon,
nece preceptorem, ne principem, parat in es-
tate cibum sibi, et congregat in mense quod
comedat: » ita et tu para tibi cibum honorum
operum, ex quo vivas in omnem aeternitate.

Pulchro apologeticum declarat Barlaam Jo-
raphat regi, apud Damascenum in eorum Historia,
cap. xiv : Urbis, ait, quedam magna fuit, in
qua cives solebant exterrita et ignotum virum
quotannis creare regem. Hic toto anno plenam
habebat potestatem faciendo quidquid vellet. At
exacto anno cives inopinato in eum irruerant,
et regno urbis expellabant, quin et relegabant
in insulam rerum omnium inopem, ac mox alium
peregrinum regem creabant, eique exacto anno
similiter facebant. Contigit quemdam sapientem
ab eis creari regem, qui de his civium consu-
tudine a consiliario quodam premonitus, opes
regias premisit in insulam, in quam seiebat se
post annum relegandum: quoicunque relegatus
venit ibi suas opes quibus hanc vixit, cum en-
terit fama moreveretur. Urbs haec mundus est: ce-
res sunt tum mundani, tum demones: Rex est
quisque nostrum, qui post annum, id est post
breve vite spatium, relegatur in terram umbre
mortis. Haec qui sapit, eo bona opera premisit
(he enim sunt future regionis opes), ut inde va-
rat in aeternum; quod si non fecerit, cum plurimi
alii improvidis et insipientibus, aeterna ha-
me, tabe et morte conficietur. Utinam haec Sa-
piens sapientissima admonitus jugiter auribus
nostris insonet: Quodecumque facere potest ma-
nus tua, instanter operare; quia nec opus, nec
ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud in-
feros, quo fu properas. » Eccles. ix, 10.

Nimirum apud Deum in numerato sunt omnes
anni, omnes dies, omnes horae, immo omnia mo-
ritua vita nostra. Definitivus Deus cuiuslibet ter-
minos vita et mortis; ac propinde presicit quo die

aut potius demerito, tot tantaque sustinuit, ut in
gratia et gloria perficeretur, ac futuri seculis
omnibus in tribulacione positis steteretur vi-
vum patiente exemplar, ut dicitur Job n. 12.
Secundo, ut conservet eos in humilitate, ut Paulum,
II Cor. xii, 9. *Tertio*, ut peccata eorum ex-
piet, ut paralyticum, Joan. v. *Quarto*, ad maiorem
gloriam Dei manifestacionem, ut Lazarum, Joan. xi,
et cœcum, Joan. ix. Ita Hugo. « Dum in occulto
(inquit S. Bernardus, sermon. in illud, Qui gloriat-
ur, in Domino glorietur) sponsus veritatis suggerit
quid desit nobis, superbiam, negligentiam, ingra-
titudinem repellit: quo tripli vitio fere omnes
Religiosi laborant, eo quod minus attenta auro
percipiant quid intus loquatur is, qui neminem
palpat, spiritus veritatis. »

Precellare Tertullianus, lib. De Patientia, cap. xi;
« Si a Domino, inquit, nonnulla credimus incurriri,
cui magis patientiam quam Domino prebeatamus? quin
insuper gratulari et gaudere nos docet digna-
tio divinae castigationis: Ego, inquit, quos diligo, castigo, Apocal. iii, 19. O servum illum
beatum, cuius emendatione Dominus instat, qui dignatur irasceri, quem admonendi dissimulatione
non decepit! » In hujus rei typum Jacobus mori-
turus « adoravit Dominum, conversus ad lectulam
capit, » Gen. XLVII, 31; seu, ut D. Paulus trans-
cripsit: « Adoravit fastigium virginis eius, » Hebr.
cap. xi, vers. 21. Nam cum in illa Josephi virga
divinam ad flagellandum potestatem mystice re-
conoscere, ei se posterorum nomine percurrendum
submittebat, ut ostenderet quemquecumque a
Deo supplicia infligantur, libenter animo amplectenda. Nec sine mysterio quod in Genesi dicitur
textus, a D. Paulo *virgo nominatur*: quia prob-
et certi homines non minus inter divinas virgas,
quam inter molles lectulos conquescent. Quod
mihi videtur exprimi in Esther, que luna felicis-
tate regnavit, et regis gratiam promeruit, cum
Assuerus « extendit contra eam virgam auream,
quam tenebat manu, ipsaque accedens osculata
est summittat virge eius, » Esther v, 2. Nam illi et supplices civiles facilius et feliciter evadunt,
qui supplicia divina humiliis et libenter am-
pluctentur, Ita noster Mendoza in I Reg. iii, 18.

EXULARE, — ξελωνος, zelare, zelum salutis tue
et aliorum assume. Rursus, ut Rupertus, q. d.
« Ego te amo, exulare tu meum amorem. » At-
que, ut Alcazar: « Exulare, id est, agnoscere tuam
misericordiam, queque ac meum in te amorem, et con-
cepta amoris mei flamma induere zelo vindictæ
contra teponem tuum, et age penitentiam. » Hunc
enim zelum opponit ei, quod dixit: « Nec cali-
dus es, nec frigidus. »

20. ECCE STO AD OSTIUM ET PULSO: SI QVIS AP-
PROXIMUS MIHI, etc. — Significatur his *primo*, Deum
sua immensa clemencia et gratia nos prevenire,
et pulsare ad ostium cordis et mentis nostre, ut
nos a sonno desilie aut peccatum excusat. *Secundo*,
cor nostrum per desidiam et peccatum Deo essa

Nota: Christus suos castigat, *primo*, ut augeat
corum merita. Ita S. Job innocens et sine merito,

Tertio, in hominis esse arbitrio Deo sperare, id est ejus inspirationem et gratiam, quia mente pulsat, admittere, vel respire; gracie consentire et cooperari, vel dissentire et nolle cooperari. Ita *Councilium Tridentinum*, sess. VI, cap. v et vi. *Quarto*, exercitantes est, « intrabo ad illum, » quasi ad hospitem meum (*sicut Christus intravit in domum Zachei*), scilicet per gratiam justificantem et sanctificantem. Hinc Theologici dividunt gratiam in excitantem et adjutantem, sive in operantem et cooperantem, aut in prevenientem et subsequentem (hec enim omnia idem sunt); docentes gratiam excitantem requiri quasi pulsum, qui torpenter et quasi dormientem voluntatem excitat, ut velit bonum: cooperantem vero requiri, ut eam fulciat, eique cooperetur dum vult bonum. Ita S. Augustinus, lib. *De Gratia et Liber Arbitr.*, cap. xvii : « Ipse (Deus) ait, ut velimus operari incipiens, qui voluntibus cooperatur perficiens. » Et lib. *De Naturae et Gratia*, cap. xxxii : « Prevenit, ait, ut sane- mur, et subsequitur ut sandi vegetemur: prevenit ut vocemur, et subsequitur ut glorificemur: prevenit ut pie vivamus, et subsequitur ut cum illo semper vivamus. » Ubi tamen S. Augustinus per gratiam subsequentem, non tam cooperantem, quam eam, post justificationem datur ad perseverantiam, intelligit. Et S. Bernardus, lib. *De Gratia et Lib. Arbitr.*: « Conatus, ait, nostri et cassi sunt, si non adjuventur; et nulli, si non existentur. » Hoc est quod orat Ecclesia: « Actiones nostras, quesumus, Domine, aspirando preveni, et adjuvando prosequere. »

Alludit hic Christus ad *Cant.* v, 2 : « Vox dilectionis mei pulsans: aperte mihi, soror mea, amica mea; quia caput meum plenum est rose, et cinnamini mei guttis nocturni. » His enim verbis stimulat Christi sponsam, ut teponem abiciat, et Christo tota nocte pulsanti tandem cor ad amoris et fervoris amplectus aperiat. Ita Joachim.

Nota: Pulsat Deus *primo*, per illuminationem intellectus et impulsu voluntatis, immittendo ei terrores gehenne, spem et desiderium celestium gaudiorum; *secundo*, per sacram Scripturam aliasque pios libros; *tertio*, per predicatorum aliosque monitores; *quarto*, per exempla. Nihil magis excitat, nihil ullius, quam legere vitas et exempla Sanctorum. Ita S. Augustinus audiens vitam S. Antonii conversus est, uti et Aulici Imperatoris de quibus ipse scribit lib. VIII *Confess.*, cap. vi. Ita S. Thomas Aquinas lexitabat quotidie Collationes Cassianii et Patrum. Ita S. P. N. Ignatius lectitans heroicata facta Sanctorum, ad eorum imitationem incitatus, mutavit vitam et statum. *Quinto*, proponens sua iudicia circa hos, vel illos exercita; *sexto*, per sua beneficia in nos collata; *septimo*, per res adversas et tribulationes; *octavo*, per miracula. Ita Perierius.

Et COENABO CUM ILLO, ET IPSE MECUM. — q. d. Familiarius illi ero, hospes et amicus; familiariter

cum illo agam, amice et jucunde, uti hospes cum conviva et conviva cum hospite.

Nota quanti faciat Deus nostram cooperationem cum sua gratia, puta nostram compunctionem, pia desideria, orationes, lacrymas; nimicrum quasi delicias et epulas suavisissimas, quibus ipse quasi in cena opipara pascatur et percutitur. « Coenabo tecum, inquit Ruperto, hunc est delectabas bonus conscientiae tuis: postea vero et tu conabis mecum, id est, post mortem in celo aeternis bonis et deliciis meis perfruendis. » Proprio tamen per *intrabo* significatur justificatio, per *coenabo* specialis iucunditas et suavitatis, tum Dei, tum conscientiae jam justificate, que intimum est celestis cena et deliciarum aeternarum. Alludit ad *Cant.* v, 1, ubi sponsa sponsum invitans, ait: « Veniat dilectus meus in hortum suum, et comedat fructum pomorum surorum; » Et *Cant.* vni, 2: « Dabo tibi poculum ex vino condito, et mustum malorum granatorium meorum. »

Porro Alcazar *et coenabo cum illo* exponit de Eucharistia, q. d. Si teponem excutas et fervorem spiritus amplectare, promitto tibi gratiam ex S. synaxis ad solidarium virtutum fructum, quibus euendum Christum pascas et recrees; « et vero et ipse mecum accipit de repositis, id est, de altera cena in domo Christi sponsi (sic enim sponsus celebans iupitras in domo sponse, ei, ejusque amicos profecti exhibet invitatis eos ad cenam in domo sua), in qua Christus convivio excipiet eum a qua fuerat invitatus, iuxta illud Sponse *Cant.* cap. ii, vers. 4: « Introdixit me Rex in cellam vinariam. » Porro hec repolia Christi sunt, inquit, delectatio magna ex rerum celestium cognitione, non arida, sed sapida, quae nire animam reficit et inebriat, presertim in S. Communione: animam, inquam, non eujusvis, sed ferventis, et totum se Dei obsequio devoventis. Hunc enim solum introducit in cellam suam vinariam. Hoc exposito acuta est et apposita.

21. QUI VICERIT, DABO EI SEDERE MECUM IN THRONO, — q. d. Faciam illum particeps regni mei celestis, in quo Beatis est aeterna lux, requies perfecta, gaudium inenarrabilem et gloria sempiterna. Ita Andreas Casariensis; sic *Isaia* cap. ult. dictum: « Culum sedes mea est. » In hoc tamen universali throno et regno varie pro meritis sunt sedes et altitudines.

Secundo, S. Gregorius, *XXVI Moral.*, xxvi: « Quia, inquit, judicium principatum ex Christi virtute percepimus, hinc veluti in ejus throne residemus. » Sic et Haymo: « Sedere in throno, inquit, est esse particeps iudiciarum potestatis. » *tertio*.

Terzio, Alcazar: Ad thronum, ait, Christi viri perfecti exaltantur, non in futura, sed in haec vita, dum in altissime pacis sede collocantur, ac ipsis sedentibus, et ea pace frumentibus. Deus illis tentationis motus subiecti, sicut Christo sedenti atque regnanti Deus subiecti intiuicis. Nihil enim aplius promitti potuit teponem exequenti, quam

illa spiritualis, quam a Christo participant qui ei perfecte servire decurrent, ac thronus ille quo fruuntur, et affectuum propriorum dominatio. Ille sensus plus est, sed tropologicus et mysticus, non literalis. Primum ergo sensus literalis est et genuinus. Huic enim Episcopo, uti et ceteris, primitur merces et bravium regni celestis: hanc enim coronam, licet alia et alia nomine et titulo, singulis ostentat Christus, ut eos ad studium virtutis et pietatis aeat. Huic ergo tepido eam promitti nomine sessionis, quia tepidus fugit laborem et cursum; hinc si cum amplectur, promittit ei requiem eternam, et sessionem regalem in celis. » Alludit ad *Psalm.* cix, 4: « Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. »

Nota: In septem hisce Epistolis Christi, passim ipsa «vincenti», et non alteri, promitti bravum: «vincenti» inquam se, suasque cupiditates, metus, tempore aliasque passiones; quia haec sua victoria, uti diffiniri, sequit ac necessaria, ita nobilis est et gloria. Viderunt hoc eminus, et per umbram Gentiles. «Quoniam libera est anima et dominia passionum, vincere seipsum omnium vitoriarum prima est et optima: vincere autem a seipso, et turpissimum, et pessimum, » ait Plato *De Legibus*. Alexander seipsum vincere, quam hostes, magis regnum esse existimat, ab Plutarchus in *Alexandro*. Seipsum, quam hostem superare multo operosius est, ne adversa propria festinatione fugere, nec secunda effuso gaudio apprehendere, ait Valerius Maximus, lib. IV, cap. 1; et Poeta:

Latus reges ardum domando
Spiritum, quam si Libyam remota
Gaudibus jungere, et teneque Penus
Serviat uni.

Et aliis :

Andia res viciis alios, victoria major
Est animi fluctus compusisse sibi;
Subiecta metus, et debellata tumores;
Gaudia, spenice gravi supposse jugo.

Et aliis :

Rex est, qui sese recte rationis habenis
Compescens animi noxia vota, regit:
Cuius ad imperium regi illecebrosa voluptas,
Et dolor, impigra spesque metusque fuga.

Et aliis :

Gestans quisque pepli quieto
Gaudium, et durus animo dolores;
Spes adhucantes, pavidomque vicit
Corde timorem:

Solus hic lauri meruit coronam,
Purporus solus placide triumphans:
Proximan sedem cui dat beato
Vera voluptas.

QUI HABET AUREM, AUDIAT QUID SPIRITUS DICAT ECCLESIA. — Verba sunt excitantis attentionem, q. d. Arripe aures, Pamphile, agitur hic res tua

et salus tua: excipe arrestis auribus, oculis et corde monita Spiritus Sancti. Haec Rome in templo S. Pancratii, suggesti excuso, ex quo more prisco in sacrificio Missa legitur Evangelium, priscis litteris aureis inseruntur legimus: « Qui legit, attendat ad quid sacra lectio tendat. »

Pro coronide horum trium capitum nota, in singulis ad septem Asiae Episcopis Epistolis Christi alludere ad agones, victorias et coronas athleticarum, preserdiis Olympionicanarum, quae celebres erant in Asia et Grecia, hisque Episcopos et quilibet fideles accure et excitare ad similes lucis heroicas, coronas et triumphos, ut paulo post plenius ostendam.

In Olympis enim certaminibus olim tantum erat victoria, tanti vincere, ut *ἀναμονεῖν*, id est, in Olympiis victor cycli videlicet ad deos, atque Olympicas coronas eo in pretio fuerunt, ut non pauci hoc deus ipsi vite praeterint, sicut terminum omnis humana felicitatis: quo circuia ad eas obtinendas summa erat certantium lucta et contentio. Nero, inquit Suetonius in eius Vita, cap. xxv: « Cum Romam eo curru, quo olim Augustus triumphaverat, et in ueste purpurea, et chlamyde distincta stellis aureis invehiceretur, coronam capite gestavat Olympiacam, dextera manu Pythonem; » eti neutrā meruerat. Certe cum Olympio curru certaret, eo excessus, nihilominus coronam adeplus est, ait Xiphilinus in *Nero*; proper quem favorem judicibus distribuit viginti quinque myriadas, quas ab ipsis postea Galba repetit. Porro praenominum quo Nero renuntiatus est victor, tale fuit: « Nero Caesar certamen vicit, et populum Romanum coronat, et proprium imperium. » Diagoras, inquit Gellius, lib. III, cap. xv, « cum tres filios vidisset vincere et coronari eodem Olympia die, cumque tres adolescentes amplexi, coronis suis in caput patris positis, suaviterentur; cumque populus gratulandus flores undique in eum jaceret, ibi in studio in oculis atque manibus filiorum animam efflavit. » Idem de Chilone memorat Plinius, lib. VII, cap. XXXII: « Cuius funus, cum victore filio Olympia exprasset, gaudio tota Graecia processu est. » Hoc animo erat Acetes, de quo Statius, lib. V *Sybar.*:

Spectatur Acetes:
Ille magis crebro dum lumina palveri bastra
Obruit, et pressa voce expirare corona.

Pindarus in *Pythia*, oda 10, coronam hanc vocat maximam premiorum, que nemini contingit nisi andendo et foriter faciendo. *Ibid.*, oda 1: « Qui autem vincit, inquit, reliqua in vita habet mellitam tranquillitatem, propter praeviae victorie. » Hinc athlete futuri, prius erant ascende, id est exercitatores. Assidue enim se exercitare cursu, lucta, saltu, aut eo lucte genera quo erant certaturi. Neque solum ipsi athletae, sed et patria eius

hoe decus parabatur, quæ tota cum suo victore exultabat et celebrabatur.

Mirum vero est quod scribit Plinius, lib. VII, cap. XLVI: «Euthymius, inquit, pyeta (id est pugil) semper Olympiae vicer, et semel vicit, nicti mortale fastigium egressus, conseruatus est vivus, sentiensque scilicet huic pugili multo plus tributum, quam unquam a quiesita adulatioine Imperatoribus Romanis, quibus a honor Deum non anti fringebatur, quam agere inter homines desistunt, » ait Tacitus in finib. XV Annot. Quid? quod Polydantam athletis statua dicebatur in Olympia iis opem ferre, qui febre venturantur, uti refert Lucianus in Deor. com. Quocirca Plato, lib. V De Repub., felicitatem suum divine reipublicam comparat eum Olympioniceis: «Omnibus, inquit, his difficultatus liberati, vitam agent felici illa Olympioniceorum vita plane beatorem, Denique Gentiles Olympioniceam per nos, dils aqualem censebant, Causam dicit Solomon apud Lucianum Da Gymn.: ibi enim, inquit, spectare licet viu virorum, et corporum pulchritudines, et vigorem membrorum, multaque præstria experimenta, et vim inexpugnabilem et audacem, ambitionsaque contentionem. Hec si videres, nullum tu quidem laudandi faceres finem, nullum plaudendi. » Ille Cicero pro Flacco: «Aenias, inquit, pugil Olympioniceis, hoc est apud Grecos prope magus et gloriösus, quam Roma triumphasse. » Quocirca Clemens Alexandrinus assertor eos qui cupiditate vincere volunt, debere esse Olympioce, ipsis vespi acriores ac vehemensiores, q. d. Nullam neque vim, neque virtutem cum Olympionice posse conferri, eamque requiri in volupatis victore. Haec et plura Carolus Paschalius, lib. VI DeCoronis, cap. vi, et vii.

Si tanti vitrum, quanti margaritum? si tanti erat Victoria Olympia et Olympioniceis, quanti esse debet Victoria Christiana, quanto ad eam lucta et contentio? utpote in qua vitor, qui ferrena omnia ut pusilla et puerilla despiciat, et cupiditatis suis seque ac passionibus fortior imperat, ac adversa duraque quælibet amorem Dei sustinet et superat, non tantum Olymponice, sed Olymponice, id est Olympi euclie vitor, mundusque dominus, immo verus Israel, id est Deo dominans, efficitur. Praelate Apostoli I Cor. cap. ix, vers. 23: «Omnis, ait, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, et illi quidem ut corruptibilem et, onam accipiunt, nos autem incorruptam. » Quocirca Christus hic singulis Episcopis hanc coronam reficit et obiicit, eaque illum, ejusque fideles ad ardous fidet agones et certamina excitat et accendit: ministrum Ephesino, cap. ii, vers. 7: «Vincenti, inquit, dabo edere de ligno vitrum, quod est in Paradiso Dei mei. » Smyrnensi, vers. 11: «Qui vicerit, ait, non laedetur a morte secunda. » Pergamensi, vers. 17: «Vincenti dabo manna absconditum, et dabo illi calendum candidum: et in calculo nomes novum

scriptum, quod nemo seit nisi qui accipit. » Thyatrensi, vers. 26: «Qui vicerit, et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes, etc., et dabo illi stellam matutinam. » Sardensi, cap. iii, vers. 5: «Qui vicerit, sic vestitus vestimentis albis, et non delebo nomen eius de libro vita, et confitebor nomen eius coram Patre meo, et coram angelis ejus; » ubi alludit ad preceponit Olympioniceis, quod publica preceponit voce coram toto populo in Olympioce vicer declarabatur, nominabatur et laudabatur, qualefull Neronis, quod paulo ante recenset. Sic Virgilii, V Enaid. :

Tum satus Anchisa (Raes) canantis de mare vocalis,
Victoris magna preciosa vox Chiamum
Decaret, viridique obveta tempora lauro.

Pluribus idipsum ex Philostrato, Maximo, Demosthene, Plutarcho et Cicerone ostendit Carolus Paschalius, lib. VI DeCoronis, cap. xi, et Petrus Faber, Agonist. lib. II, cap. xi.

Philadelphensis, vers. 42: «Qui vicerit, inquit, faciat illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius: et scriban super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei nova Jerusalem, etc., et nomen meum novum. » Laodicensis, vers. 21: «Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego viei, et sedi cum Patre meo in throno ejus. » Christus ergo primus Olymponice, ascelsis suis Olymponiceis, et quidem singulis, coronam celestis glorie ob oculos spectandam proponit, eaque ad certamen invitat, ideoque variis dol titulos et nomina: nunc enim ea veat lignum vita, nunc mamma absconditum, nunc calculum candidum, nunc nomen novum, nunc vestes candidas, nunc stelam matutinam, nunc columnam, nunc thronum Dei, etc. Age ergo, o athleta Christi; viriliter certa bonum certamen, apprehende vitam eternam; nullus tibi labor longus, nullus dolor durus videatur, cui crebrem, cui eternitas, cui corona divina promittitur. Haec ibi plecte, et perfexi continuo hercioneum virutum facinoribus. Haec enim a virtus perfecta, et omnibus numeris absoluta, coronam vincentibus, et mercedem expetendam immobilia impedit, ait Lactantius, lib. IV De Vera Sap., XVI. «Venit, venit postea dies ille, quo vitor revertaris in patriam, quo per Hierosolymum coelestem vir foris coronatus incedas, » ait Hieronymus, tom. II, epist. 6. Imilare Martyres, quibus scribens S. Gyprianus, lib. II, epist. 6: «Tolentus, inquit, usque ad consummationem glorie durissimam questionem, nec cessisti supplicio, sed vobis potius supplicia cesserunt. Finem doloribus, quem tormenta non dabant, corone dederunt; et mox: » Steterunt torli torquentibus fortiores; et pulsantes ac lanantes ungulas, pulsata ac lanata membra vicerunt. Inexpugnabilem fidem supereare non potuit seviersis diu plaga repetita, quam-

vis rupta compage viscerum, torquerentur in servis Dei non jam membra, sed vulnera. Preliosa mors hæc, quæ emit immortalitatem pretio sanguinis sui, quæ accepti coronam de consummatione virtutis. Denique audi S. Gregorium, hom. 37 in Evar. : «Belectet, inquit, mentem magnitudine præriorum, sed non deterreat corta-

men laborum. Nam non coronabitur, nisi qui legitima cartaverit. » Jerusalem enim ecclesis est domus fortium, ut ait S. Vigilantius in Vita S. Antonii; unde ejus typus fuit domus fortium Davidis, pula 37 militum ejus fortissimorum, qui recensentur II Reg. cap. xxii, vers. 8, tueruntque heroos.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hoc capite post septem Christi Epistolas ad septem Asia Ecclæstas, quæ audivimus cap. ii et iii, transit Joannes ad suas visiones et prophetias. Itaque hoc capite incipit proprio Apocalypsis, id est revelatio futurorum prophetica, cum hucusque fuerit patus historia, quam prophetia. uocire recte Venerabilis Beda, Perarius, Viegas et alii passim, uti dizi in premito, Apocalypsin in septem partes, sive visiones distribuunt. Prima est, a cap. i hucusque, quæ scribens ad septem Asia Episcopos, eos offici sui monet. Secunda est, a cap. iv usque ad octavum, quæ S. Joanni ostendit liber septem sigillis clausus, et per Agnum apertus et explicatus. Tertia est, a cap. viii ad xii, quæ videt Joannes septem angelos tulis canentes. Quarta est, a cap. xii ad xv, ubi cernit lucum et duellum multioris cum dracone. Videt enim mulierem amictam sole, et draconem eam persequentem inter se decertantes. Quinta est, a cap. xv ad xvii, ubi prodeunt septem angeloi, qui effundunt septem phialos, quibus septem plaga novissimis orbis inducent et effundant. Sexta est, a cap. xvii ad xxi, quæ representatur damnatio meretricis, scilicet Babylonis, et bestiarum, ac amatorum et associorum ejus. Septima est, a cap. xxi usque ad finem libri, quæ uxor Agni et Jerusalem nova descendens de celo, ejusque ornatus et pulchritudo describitur.

Res septem symbola ita explicant Ticonius, Primarius, Beda et Rupertus: Prima, inquit, pars sunt septem Epistola Christi ad septem Asia Episcopos, uti patet. Secunda pars, septem sigillorum ab Agno aperto, significat reservationem mysteriorum fidei de Deo trino et uno, de Verbi incarnatione, vocazione Gentium, Sacramentis legis novæ, regno calesti, etc., quæ clausa fuerint in veteri Testamento. Tertia, septem angelorum et tubarum, significat predicationem et prescones Evangelii. Quarta, mulieris et draconis, significat dissidium honorum et malorum in Ecclesia. Quinta, septem angelorum et phalarum, significat iudicia et penas impiorum in hac vita. Sexta, scilicet damnatio Babylonis, significat penas reprobatorum in gehenna. Septima, aperte gaudia electorum in celo describit. Verum haec expositione partim nimis ampla et generalis, partim moralis potius, quam litteralis est.

undo, Abbas Joachim, Casanensis et Firmatus censeunt per primam partem Epistolarum ad septem Episcopos significari statum Apostolorum; per secundam sigillorum, statum Martynorum; per tertiam tubarum, Doctrorum; per quartum pugnae, Monachorum; per quintam angelorum, bonorum Pastorum et Episcoporum; per sextam, scilicet exercitium Babylonis, ferventes Prædicatores et Religiosos Ordines, qui student extirpationem vitiorum, et reformationem Ecclesie; per septimanam, beatos in celo. Verum haec expositione nimis generalis est et accommodatissima.

etio, Aureolus, Lyrarus et Annus putant per sex visiones ultimas significari sex Ecclesias status, scilicet per secundam septem sigillorum, quæ hoc capite incipit, significari atalem et saculum quod puxit a Christo usque ad Julianum Apostolatum, quod fuit annorum 363, in quo claruerunt Apostoli, Martires, multique S. Doctores et Pontifices. Per tertiam tubarum, significari saculum a Juliano usque ad Mauritium imperatorum, scilicet usque ad annum Christi 580, quod proinde continet annos 215. Per quartam pugnae draconis contra mulierem, significari saculum a Mauritio usque ad Ireneum et Constantinum imperatorum, scilicet usque ad annum Christi 800, quod proinde continet annos 220, quo tempore Imperium translatum est ad Carolum Magnum et ad Germanos; eodemque Ecclesiam persecutus est draco, id est Cosroes, rex Persarum, et bestia, id est Mahomed et Saraceni. Per quintam septem phialorum, significari atalem a Irene, Constantino et Carolo Magno ad Henricum IV imperatorem, scilicet ad annum